

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
22 ΜΑΪΟΥ 2015
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. Ο Δ. Σολωμός προσπάθησε μέσω της ποίησής του να εκφράσει την ελληνική ψυχή σε όλες της τις εκφάνσεις, εξού και εμπνεύστηκε από την αυτοσχέδια ποιητική δημιουργία του λαού που εκτίμησε ως πνευματική κληρονομιά. Ως αποτέλεσμα, στον «Κρητικό» εντοπίζονται πολλά από τα χαρακτηριστικά του δημοτικού τραγουδιού. Αρχικά, χαρακτηριστική είναι η στιχουργική τεχνοτροπία του, καθώς το μέτρο είναι ιαμβικό, δηλαδή εναλλάσσονται άτονες και τονισμένες συλλαβές σε δεκαπεντασύλλαβους απηρτισμένους στίχους, με τομή στην όγδοη συλλαβή συνήθως:

στ.2 : Κι η – θά – λα – σσα, πού σκίρ – τη – σε // σαν το χο – χλό πού βρά – ζει

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15

Ένα δεύτερο χαρακτηριστικό είναι ένας σταθερός εκφραστικός τρόπος των δημοτικών τραγουδιών, ο λεγόμενος «παμψυχισμός», όπου όλα τα άψυχα προσωποποιούνται, αποκτούν φωνή ή άλλες ανθρώπινες αντιδράσεις, λειτουργούν δηλαδή ως έμψυχα (π.χ. «Κι η θάλασσα ... Ησύχασε... κι εδέχτηκε όλα τα' άστρα»).

- Τέλος, ένα άλλο χαρακτηριστικό της δομής του ποιήματος είναι η σύνθεση των στοιχείων ανά τρία. Όταν ο ήρωας προσπαθεί να θυμηθεί πού έχει ξαναδεί τη «φεγγαροντυμένη», αμφιβάλλει ανάμεσα σε τρεις δυνατότητες (βλ. τους τρεις στίχους που αρχίζουν με «Κάν» ή «Κάνε» στο 21 [4] 14-16). Έπειτα, υπάρχει μία διαβάθμιση στις ομάδες των τριών στοιχείων, που αισθητοποιεί ότι κάθε εικόνα είναι πιο σημαντική από την προηγούμενη. Η μάνα εδώ, ίσως μεταφορικά-συμβολιστικά κι η «μητέρα Ελλάδα», κρίνεται η πιο σημαίνουσα για τον ήρωα, αλλά και αυτή που, ως πιο παλιά θύμηση, δυσκολεύεται περισσότερο από όλες να θυμηθεί. Γίνεται, επομένως, από όλα τα παραπάνω αντιληπτή η επίδραση του δημοτικού τραγουδιού στο ποίημα αυτό του εθνικού μας ποιητή.

B1. Το θεϊκό στοιχείο, διάσπαρτο στη σολωμική ποίηση και συναρτώμενο με την ενέργεια του φωτός, επηρεάζει τόσο τους ήρωες όσο και το φυσικό χώρο, καθορίζει τις καταστάσεις και λειτουργεί υποβλητικά για τον αναγνώστη. Χαρακτηριστικά σημεία στα οποία μπορούμε να εντοπίσουμε την αλληλεπίδραση θεϊκού στοιχείου και φωτός είναι: α) οι στίχοι 13 εν. 3 [20] «Έτρεμε...θωριά της», β) στ. 1-2 εν.4 [21] «Εκοίταξε...εσκεπάσαν», γ) στιχ. 7 εν. 4 [21] «Τότε...πλημμυρίζει» και δ) στιχ. 8 εν. 4 [21] «Κι η χτίσις...λαμπυρίζει.»

Στην πρώτη περίπτωση (στ.13), με ένα οξύμωρο σχήμα και σχήμα συναισθησίας («δροσάτο φως»), η απόκοσμη φωτεινότητα που αποδίδεται στη Φεγγαροντυμένη μας παραπέμπει σε μία ποιητική σύλληψη του Δ. Σολωμού που θυμίζει το Άκτιστον Φως της Καινής Διαθήκης. Το οξύμωρο σχήμα τονίζει τη θεϊκότητα της παρουσίας και συνίσταται στο ότι το φως αποτελεί πηγή θερμότητας και άρα δεν μπορεί να εκπέμπει δροσιά. Στη δεύτερη περίπτωση (στ1-2) τα αστέρια υποτάσσονται στο βλέμμα της γυναικείας παρουσίας και αγαλλιάζουν. Ο Δ. Σολωμός χρησιμοποιεί μία προσωποποίηση για να δηλώσει πως παρ' ότι το φως τους δε μειώθηκε, εντούτοις δεν κατόρθωσε να καλύψει τη λάμψη της αναδυομένης οπτασίας. Στην τρίτη περίπτωση, ο αναγνώστης γίνεται μάρτυρας της ολικής μεταμόρφωσης του τοπίου. Άξαφνα, με τρόπο μεταφυσικό, το σκοτάδι της νύχτας αντικαθίσταται από φως και μάλιστα το πιο έντονο φως της ημέρας, εκείνο του μεσημεριού που αποφορτίζει και γαληνεύει την ψυχή. Τέλος, στο στίχο 7 το αποτέλεσμα αυτής της διάχυσης φωτός και ιερότητας είναι να μετατραπεί η κτίση σε ναό, με άλλα λόγια, το φυσικό τοπίο να «λυθεί» και να μεταβληθεί σε «υπερβατικό». Εύλογα, επομένως, γίνεται αντιληπτό το περιεχόμενο της άποψης του Β. Αθανασόπουλου σύμφωνα με την οποία το φως εξαρτάται από τη θεϊκή παρέμβαση και η λειτουργία του στην επικολυρική σύνθεση καθορίζει τον τρόπο που προβάλλονται τόσο τα σώματα όσο και οι καταστάσεις.

B2 α) Στο απόσπασμα 5 [22] εναλλάσσεται ο χρόνος της ιστορίας με το χρόνο της αφήγησης, ενώ παρεμβάλλονται δύο αναδρομές. Αναλυτικότερα, στους στίχους 1-4 «Εχαμογέλασε...την είδα» τα ρήματα βρίσκονται σε παρελθοντικό χρόνο, παραπέμποντάς μας στο χρόνο που εξελίσσεται η ιστορία, τη στιγμή δηλαδή του ναυαγίου και της αναζήτησης της αρραβωνιαστικιάς του ήρωα. Στους επόμενους στίχους 5-14 «Εγώ...γαληνεύει», ο αναγνώστης έρχεται στο παρόν, στο χρόνο της αφήγησης, γεγονός που καταδεικνύεται και από τον ενεστωτικό χρόνο των ρημάτων «έχω, δεν του'ναι, τα'απλώνω, έρχεται...». Στο χωρίο, όμως, αυτό παρεμβάλλεται

και μία αναδρομή στο απώτερο παρελθόν του ήρωα, στην προϊστορία του στην Κρήτη, πριν ακόμα τη φυγή του από το νησί (« Π' αγνάντευεν...μαχαίρι». Η αναδρομή συνεχίζεται και στους στίχους 16-20 «Τα κύματα...πατούσα.», στην οποία γίνεται και πάλι λόγος για τις μάχες των ήρωα και των συντρόφων του στην Κρήτη.

B2 β) Η κλίση του κεφαλιού της Φεγγαροντυμένης προς το ναυαγό παρομοιάζεται με την ελκτική δύναμη της μαγνητικής βελόνας της πυξίδας που δείχνει προς το Βορρά. Για να τονιστεί η σωματική, ψυχική και πνευματική έλξη που ασκείται μεταξύ τους, χρησιμοποιείται, ως εκφραστικό μέσο, μία παρομοίωση («καταπώς στέκει...πετροκαλαμίθρα»). Η πετροκαλαμίθρα είναι ένα είδος πρωτόγονης μαγνητικής βελόνας από καλάμι. Αξίζει να σταθούμε στον έντεχνο τρόπο που ο Διονύσιος Σολωμός επιδιώκει να δείξει τον έντονο μαγνητισμό που ασκούν στον Κρητικό τα μάτια της θεικής οντότητας. Μία έλξη που ενισχύεται μάλιστα, από τον προηγούμενο και από τον επόμενο στίχο, στους οποίους επαναλαμβάνεται η αντωνυμία «σ' εμέ/σ' εμέ», παρ' ότι σε εξωκειμενικό επίπεδο η Φεγγαροντυμένη στρέφει το βλέμμα της στον ήρωα μία και μοναδική φορά.

Γ1. α) Στους στίχους αυτούς ο Κρητικός θεάται την οπτασία εν εκστάσει και νιώθει πως είναι μια εξιδανικευμένη μορφή που είχε γνωρίσει στο μακρινό παρελθόν και προσπαθεί να την ανακαλέσει στη μνήμη του. Η οικειότητα αυτή που νιώθει απέναντί της τον οδηγεί σε μια μνημονική αναζήτηση, γεγονός που φανερώνει την επίδραση που άσκησε στη σολωμική ποίηση ο πλατωνικός ιδεαλισμός. Κάνει λοιπόν τρεις υποθέσεις, ακολουθώντας την τακτική της σύνθεσης των στοιχείων ανά τρία της δημόδους παράδοσης. Η πρώτη σκέψη του είναι πως μπορεί να είχε ξαναδεί τη μορφή αυτή ζωγραφισμένη σε κάποια αγιογραφία, γεγονός που φανερώνει τη θηρησκευτικότητα του Σολωμού. Η δεύτερη υπόθεση είναι μήπως την είχε πλάσει με τη φαντασία του ως ερωτικό ίνδαλμα, ως αρχέτυπο γυναικείας ομορφιάς. Τέλος διερωτάται μήπως είναι μια φανταστική μορφή των ονείρων της βρεφικής ηλικίας, ίσως και το μητρικό μορφοείδωλο. Επίσης, με το ασύνδετο σχήμα τονίζει εμφατικά την εξιδανίκευση της γυναίκας, γεγονός που φανερώνει την επίδρασή του από τον ευρωπαϊκό ρομαντισμό.

Γ1β) Στους στίχους 5-14, η αφήγηση διακόπτεται και ο Κρητικός μεταβαίνει στο αφηγηματικό παρόν από το οποίο αποδίδει με προδρομική αφήγηση την τωρινή του κατάσταση. Η μετάβαση γίνεται συνειρμικά με το «χέρι» που αποδυναμώθηκε από τη στιγμή που αντίκρισε τη Φεγγαροντυμένη. Το χέρι που προσωποποιείται για ν'

αποδοθεί παραστατικά η πληροφορία ότι δεν είναι πια ο αγέρωχος πολεμιστής, τώρα δε «γυρεύει μαχαίρι» για να εξολοθρεύσει τον εχθρό αλλά τ' απλώνει στους περαστικούς ζώντας από την ελεημοσύνη τους. Εξομολογείται την ταπεινωτική ζωή που διάγει και περνά από την άρση στη θέση, ορίζοντας τη νέα στάση και το νέο ήθος, σα να ήταν αποτέλεσμα ανάγκης κι όχι συνειδητής επιλογής. Η εικόνα του επαίτη που εναποθέτει την επιβίωσή του στην αγάπη των συνανθρώπων του, προβάλλεται εδώ όχι μόνο ως ατομική εμπειρία αλλά ως το αντίθετο ήθος. Υπ' αυτή την έννοια, η αρνητική εξέλιξη στη ζωή του ήρωα, σηματοδοτείται ως μεταβολή ήθους κι επανιεράρχηση αξιών, που βρίσκει πια την πλήρωση μέσα στην αγάπη κι όχι στον εξοντωτικό ανταγωνισμό.

Δ1. Ανάμεσα στα δοθέντα αποσπάσματα από τον «Κρητικό» και το αδιάδακτο κείμενο του Κ. Καρυωτάκη εντοπίζονται ποικίλες ομοιότητες και διαφορές ως προς το περιεχόμενο. Ξεκινώντας από τις **ομοιότητες**:

- Και στα δύο έργα εμφανίζεται μια υπερφυσική γυναικεία μορφή, η οποία περιγράφεται από τους δύο αφηγητές με μια τάση εξιδανίκευσης, ως πρότυπο του γυναικείου κάλλους («Κι έδειξεν πάσαν ομορφιά και πάσα καλοσύνη» - «Ένα κορμί ... στα τόσα κάλλη»).
- Η θάλασσα και γενικότερα η φύση διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο και στα δύο έργα, καθώς οι γυναικείες οντότητες εμφανίζονται μπροστά στους δύο αφηγητές σε ένα θαλασσινό, υποβλητικό και ρομαντικό σκηνικό («Κι από το πέλαο που πατεί χωρίς να το σουφρώνει» - «κι απλώνεται ηδονικά σε κύματ' αφρισμένα»).
- Εναλλακτικά, η επίδραση που ασκούν τα δύο αυτά «θεικά» πλάσματα στους αφηγητές είναι καταλυτική, καθώς, λόγω του έντονου ερωτισμού που αποπνέουν, τόσο ο «Κρητικός» όσο και ο πρωτοπρόσωπος αφηγητής στο παράλληλο κείμενο εκστασιάζονται και χάνουν την επαφή τους με την πραγματικότητα («Βρύση έγινε το μάτι μου.... βγάλω τη μιλιά μου» - «Θεότρελος, ο δύστυχος, βουτιέμαι μες στο κύμα»).
- Τέλος, έντονη είναι η παρουσία του φωτός και στα δύο έργα: («Έτρεμε το δροσάτο φως.... θωριά της» - «τα κάλλη τ' απολλώνεια και τα φωτολουσμένα»).

Ως προς τις διαφορές:

- Ο ήρωας στον «Κρητικό» βρίσκεται μέσα στη θάλασσα και αγωνίζεται να σώσει την αγαπημένη του, ενώ ο αφηγητής στο αδίδακτο κείμενο βρίσκεται έξω από τη θάλασσα κρυμμένος σε ένα ακρογιάλι («Τέλος σ' εμέ..... μες στα ρείθρα» - «Εγώ κρυμμένος.... έρημ' ακρογιάλι»).
- Στον «Κρητικό» ο ήρωας επικοινωνεί με τη Φεγγαροντυμένη και μάλιστα πρόκειται για μια επικοινωνία εσωτερική, πνευματική και γι' αυτό πιο ισχυρή, ενώ στο ποίημα του Κ. Καρυωτάκη η νεράιδα εξαφανίζεται χωρίς ο ήρωας να προλάβει να επικοινωνήσει μαζί της, παρά την έκδηλη επιθυμία του («Όμως αυτοί είναι θεοί και κατοικούν..... καλύτερα το νου μου» - «και χάνεται στη θάλασσα... Κρίμα!»).
- Η Φεγγαροντυμένη δεν εκδηλώνει συναισθήματα φόβου, αντίθετα συγκλονίζει και υποτάσσει με την επιβλητική της παρουσία όλη τη φύση, ενώ η νεράιδα στο αδίδακτο κείμενο εμφανίζεται εξαρχής φοβισμένη μπροστά στον αφηγητή («Εκοίταξε τα' αστέρια ...εσκεπάσαν» - «και βλέμματα... φοβισμένα», «τα μάτια της τα θεϊκά με φόβο με κοιτάζουν»).
- Εναλλακτικά, όταν εμφανίζεται η Φεγγαροντυμένη είναι βράδυ και η παρουσία της σκορπά χαρά και αγαλλίαση στη φύση, ενώ στο αδίδακτο κείμενο η νεράιδα ξεπροβάλλει κατά τη διάρκεια της ημέρας και με την παρουσία της επισκιάζει τη φύση («Εκοίταξε τ' αστέρια», «Τότε από φως..... η νύχτα πλημμυρίζει» - «ο ήλιος εσκυθρώπιασε»).

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ

ΤΟΜΕΑΣ ΝΕΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

ΑΛΠΙΤΣΗ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ

ΑΥΓΟΥΣΤΗ ΕΙΡΗΝΗ

ΚΟΥΤΣΑΝΤΩΝΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

ΣΚΑΝΔΑΛΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ